

Reportage. Belgen sponsoren bescherming van unieke fauna en flora in Cambodja

‘Deze natuur is even veel waard als Angkor Wat’

De witgeschouderde ibis, het mysterieuze zwijnshert en de Irrawaddydolfijn. In Cambodja, land van werelderfgoed Angkor Wat, leven enkele van de laatste exemplaren. Met steun van de Belgische overheid én lokale bewoners probeert het WWF ze te redden. ‘En zo redt de bevolking ook zichzelf.’

BARBARA DEBUSSCHERE

“Van mijn 10de tot mijn 25ste zat ik in een vluchtelingkamp in Thailand. Ik ging met honger naar school. De we’s waren afgrijpslijk.” Say Ratanak (50) poekt het kampvuur op. De knalrode zon ging net spectaculair onder maar het is nog altijd 36 graden op dit idyllische, onbewoonde eilandje in de machtige Mekong rivier.

Ratanak draagt een tropenhoed met daarop een Belgische vlag. Rond zijn schoolers hangt een typisch Cambodjaanse rood-wit geblokte khmer-gjad. Als kind van een Cambodjaanse soldaat die tegen de Vietnamse vocht, behaalde hij met zijn ouders in een vluchtelingkamp. “Het was overleven”, zegt Ratanak. “Ik deed mijn best op school maar ik wist niet of ik er ooit iets mee zou kunnen doen. De toekomst was een gigantisch vraagteken. Tot op 23 oktober 1991.”

Toen tekenden de strijdende partijen het vredesakkoord van Parijs. Ratanak studeerde recht en werd advocaat. Hij werd actief in de natuurwereld. We probeerden stroepen en andere illegale jagers te stoppen. Als kind waren wij opgegijagd wild. Nu reddten we wilde dieren uit de klauwen van stroepen”, mijner tijd terwijl we naar de volle sterrenhemel staren. Ook de andere WWF medewerkers die op dit eiland in hun hangmat de nacht doorbrengen, dragen een hoed met Belgisch insigne. Voor hen is ons land geen volslagen onbekende. “Het is dankzij de Belgen dat wij kunnen doen wat we doen”, zegt Ratanak.

Zo zijn het Belgische biologen die er mee voor zorgden dat dit spectaculaire natuuraarparadijs langs de oevers van de Mekong nu beter beschermd wordt dan voorheen.

Mekong Flooded Forests, zo heten deze uitgestrekte vloedbossen. Vanuit de lokale taxi, een small bootje, wordt de poëtische naam concreet de schipper moet veel moeite doen om niet vast te varen in boten midden in de rivier waarvan we enkel de kranten zien. Een waterdamp schiet weg wanneer we te dicht langs zo’n toefje groen scheren. Aan de oevers zoeken buffels verkoeling bij een temperatuur van 38 graden.

BRON VAN LEVEN
De Mekong biedt nog veel meer. In Cambodja, Vietnam en Laos samen hangen 60 miljoen mensen af van de visserij, die jaarlijks 11 miljard dollar oplevert.
En wanneer de rivier tijdens het regenseizoen buiten haar oevers treedt, is dat niet alleen een zegen voor rijstboeren, het is ook de bron van uit-zonderlijk veel leven. Honderden uitzonderlijke soorten zoals de Mekongkatvis en de zoetwater-rog, die 200 kilo kunnen wegen, de mutslangser-

92
Irrawaddydolfijnen leven nog in de Mekong Flooded Forests

130
witgeschouderde ibissen tellen de Mekong Flooded Forests de grootste populatie ter wereld

(een aap) en de schrikvallende Cantors reuzenweeskildpad wonen hier.

“De overheid kende de schatten niet”, zegt Seng Teak, directeur van WWF Cambodja. “Tijdsens en net na de oorlog was natuurbehoud geen prioriteit.”

Nu heeft een internationaal team biologen onder leiding van Belgische vissers voor het eerst in veertig jaar onderzoek gevoerd. Ze brachten zoveel waardevolle dieren en planten in kaart dat de Cambodjaanse regering eind vorig jaar besloot twee extra natuurgebieden in de provincie Kratie officieel bescherming te geven, goed voor in totaal 62.000 hectare meer natuur die beschermd moet worden. Dat is dubbel zoveel als gepland.

Teamleider Merlin Jocqué (Biodiversity Inventory for Conservation & Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen) is trots. “We hebben ook twee nieuwe spinnewebsoorten ontdekt en we kregen bevestiging dat het zwijnshert, waarvan iedereen dacht dat het uitgestorven was, hier nog leeft. Maar ze zijn wel met zielef weinig.” Dat blijkt tijdens een tochtje naar het herenteg-

bied. Op de overzetsboot kijkt een leerkracht Engels erg verbaasd. “Hier wordt de hele tijd bos afgebrand. Jullie zullen geen zwijnshert zien.” Hij krijgt gelijk.

Tussen de uitgedroogde stoppels en bladeren van een ander stuk bos langs de oever zien we wel een elegante Indische oorgir. Wie geluk heeft, vangt ook een glimp op van de eveneens nagenoeg uitgestorven majestueuze witgeschouderde ibis.

“De regio is niet alleen erg waardevol door die bedreigde soorten”, zegt Jocqué. “Het is alles samen. Hier zijn nog prachtige wilde eilandjes, met een ongelooflijke biodiversiteit. Maar de economische druk is enorm. Zonder bescherming schiet er binnen vijftien jaar niets over.”

Tussen de uitgedroogde stoppels en bladeren van een ander stuk bos langs de oever zien we wel een elegante Indische oorgir. Wie geluk heeft, vangt ook een glimp op van de eveneens nagenoeg uitgestorven majestueuze witgeschouderde ibis.

“De regio is niet alleen erg waardevol door die bedreigde soorten”, zegt Jocqué. “Het is alles samen. Hier zijn nog prachtige wilde eilandjes, met een ongelooflijke biodiversiteit. Maar de economische druk is enorm. Zonder bescherming schiet er binnen vijftien jaar niets over.”

Tussen de uitgedroogde stoppels en bladeren van een ander stuk bos langs de oever zien we wel een elegante Indische oorgir. Wie geluk heeft, vangt ook een glimp op van de eveneens nagenoeg uitgestorven majestueuze witgeschouderde ibis.

Tussen de uitgedroogde stoppels en bladeren van een ander stuk bos langs de oever zien we wel een elegante Indische oorgir. Wie geluk heeft, vangt ook een glimp op van de eveneens nagenoeg uitgestorven majestueuze witgeschouderde ibis.

Tussen de uitgedroogde stoppels en bladeren van een ander stuk bos langs de oever zien we wel een elegante Indische oorgir. Wie geluk heeft, vangt ook een glimp op van de eveneens nagenoeg uitgestorven majestueuze witgeschouderde ibis.

Tussen de uitgedroogde stoppels en bladeren van een ander stuk bos langs de oever zien we wel een elegante Indische oorgir. Wie geluk heeft, vangt ook een glimp op van de eveneens nagenoeg uitgestorven majestueuze witgeschouderde ibis.

Tussen de uitgedroogde stoppels en bladeren van een ander stuk bos langs de oever zien we wel een elegante Indische oorgir. Wie geluk heeft, vangt ook een glimp op van de eveneens nagenoeg uitgestorven majestueuze witgeschouderde ibis.

Tussen de uitgedroogde stoppels en bladeren van een ander stuk bos langs de oever zien we wel een elegante Indische oorgir. Wie geluk heeft, vangt ook een glimp op van de eveneens nagenoeg uitgestorven majestueuze witgeschouderde ibis.

Tussen de uitgedroogde stoppels en bladeren van een ander stuk bos langs de oever zien we wel een elegante Indische oorgir. Wie geluk heeft, vangt ook een glimp op van de eveneens nagenoeg uitgestorven majestueuze witgeschouderde ibis.

Tussen de uitgedroogde stoppels en bladeren van een ander stuk bos langs de oever zien we wel een elegante Indische oorgir. Wie geluk heeft, vangt ook een glimp op van de eveneens nagenoeg uitgestorven majestueuze witgeschouderde ibis.

ten langs de rivier is adembenemend mooi maar er zijn nauwelijks voorzieningen. Velen zijn te arm om vis te kopen en vissen dan maar zelf. Met gewoon materiaal levert dat in vijf jaar zo’n 60 dollar op, met dynamiet of elektrobroeks is het 200 dollar.

Dolfijnen beschermen lijkt dan niet echt prioriteit. Maar dat spreken ze hier tegen. “De regels volgen is wel een aanpassing, maar de dolfijn bescherming is onszelf beschermen”, zegt Phy. “Illegale visserij betekent minder vis voor ons, de lokale vissers die wel met toegelaten methodes werken. En door als rivierbewakers de dolfijnen te beschermen, hebben we extra inkomsten en moeten we zelf minder vissen.”

De eerste positieve resultaten zijn er al: voor het eerst in vijftien jaar worden er weer meer dolfijnen geboren. Iedereen hier hoopt dat het meer toeristen zal aantrekken die de dolfijnen willen zien en in een hangmat komen overnachten.

Ontwikkelingsland Cambodja kent de fortuinlijke kracht van toerisme maar al te goed. De inkomsten die het tempelcomplex Angkor Wat opleveren zijn een zegen voor de schatkist. “De natuur hier moet ook Angkor Wat worden”, zegt de mensen in Kampi, waar de boten voor het dolfijnwachten vertrekken. Net zoals bij de befaamde tempels hebben ze alvast kraampjes met pruilluis, zoals sluitelhangers in de bijzondere vorm van de Irrawaddydolfijn.

En in het onogelijk maar heerlijke dorpie van Phy hebben ze ook al ruim tien jaar een paar huiskies functioneren als wildernisverre van een Airbnb. Je logeert er in het houten huis van het gastgezin, dat je voor je loekt. Er is zelfs in boten voor karaoke geïnvesteerd.

“Veertig jaar kwamen er zo’n zestig toeristen. We hopen dat het er meer worden”, zegt de vrouw des huizes bij het gezin Sean Hun. Uit een piepklein keukentje tovert ze een ontbijt met vis en rijst dat we op een vloerkleed voorbieren.

“Ook in Koh Pdao, een al even oostgetreid Mekong-dorpie, koesteren ze de hoop. “Dankzij toerisme hebben meer mensen nu werk en moeten wij minder gaan vissen”, zegt Prom Sarin (53). “Tien procent van de opbrengst gaat naar de gemeenschap. Justjiks ontvingen we zo’n vijftienduizend rindieren. Maar het zoude er best wel zoveel mogelijk zijn.” Dat is aanpak van WWF in dit natuurgebied; ze maken alternatieven voor houtkap en overbissing en helpen hen om economie uit de grond stampen.

Zo houden dorpelligen Eng Sokhon en Mara Sem nu kippen, gekregen van WWF, in ruffen voor paravullies in het bos. Dankzij de kippen moeten ze minder tijdsteken in landbouw en kunnen ze het bos in. Want bescherming op papier is in Cambodja niet hetzelfde als gehoorzame mensen in de werkelijkheid.

Say Ratanak (m.) van WWF Cambodja en twee van de rivierbewakers. Ratanak: ‘Het is dankzij de Belgen dat wij kunnen doen wat we doen.’ © DIETER DECLEREN

Say Ratanak (m.) van WWF Cambodja en twee van de rivierbewakers. Ratanak: ‘Het is dankzij de Belgen dat wij kunnen doen wat we doen.’ © DIETER DECLEREN

“Als wij ons bos niet beschermen, zou het in beslag genomen worden door de rijken”, zegt Sem, ter wijl hij ons de kippen toont. “Daar zijn wij bang voor. Wij hebben dit land nodig. Op de markt krijgen we een goede prijs voor wilde paddenstoelen en honing uit het bos. Het is niet evenveel als de 300 dollar die ik krijg voor een zwijnshert, maar die zijn er toch bijna niet meer.”

“Het gaat niet per se om individuele soorten redden”, zegt Jocqué. “Zo’n rijk ecosysteem van dieren, planten en de rivier zorgt voor proper acht dollar per week.”

“Vroeger af ik de eleren en de luijens of doodde ik die wegkw voor mijn plezier”, zegt de jonge vader Tign Vic. Nu beschermt hij elke dag nesten, onder andere van de witgeschouderde ibis, waar er hier nog zo’n 150 van zijn, de grootste populatie ter wereld. “Ik wil dat mijn kinderen deze vogels kunnen zien”, zegt Vic.

“Eén vogelsoort trekt ook een specifiek soort toeristen aan. Ze kopen een dole loe en geven die aan de wereld, die het best verberben. In dit deel van de gieren is het een toeristische attractie en dus een inkomstenbron. ‘Gierenrestaurant’ heet de activiteit.”

De aanpak met ecotourisme én de lokale bevolking als natuurbeschermers is echter nog pril en kwetsbaar. Politiek heeft natuurbescherming onmensteel veel tijdsteken in landbouw en kunnen ze het bos in. Want bescherming op papier is in Cambodja niet hetzelfde als gehoorzame mensen in de werkelijkheid.

“We hebben ook een nieuwe milieuminister die in Australië studeerde en die heeft begrepen hoe cruciaal het is dat we dit kapitaal behouden.” Niet alleen omdat het zo mooi is, zo bezaaid raken ze hier, maar vooral omdat de wouden en rivieren essentiële inkomstenbronnen zijn voor de bevolking en hen beschermen tegen klimaatverandering, overstromingen en droogte. Het feit dat dat letterlijk kapitaal is, dringt steeds meer door.

Say Ratanak (m.) van WWF Cambodja en twee van de rivierbewakers. Ratanak: ‘Het is dankzij de Belgen dat wij kunnen doen wat we doen.’ © DIETER DECLEREN

“Als wij ons bos niet beschermen, zou het in beslag genomen worden door de rijken”, zegt Sem, ter wijl hij ons de kippen toont. “Daar zijn wij bang voor. Wij hebben dit land nodig. Op de markt krijgen we een goede prijs voor wilde paddenstoelen en honing uit het bos. Het is niet evenveel als de 300 dollar die ik krijg voor een zwijnshert, maar die zijn er toch bijna niet meer.”

“Het gaat niet per se om individuele soorten redden”, zegt Jocqué. “Zo’n rijk ecosysteem van dieren, planten en de rivier zorgt voor proper acht dollar per week.”

“Vroeger af ik de eleren en de luijens of doodde ik die wegkw voor mijn plezier”, zegt de jonge vader Tign Vic. Nu beschermt hij elke dag nesten, onder andere van de witgeschouderde ibis, waar er hier nog zo’n 150 van zijn, de grootste populatie ter wereld. “Ik wil dat mijn kinderen deze vogels kunnen zien”, zegt Vic.

“Eén vogelsoort trekt ook een specifiek soort toeristen aan. Ze kopen een dole loe en geven die aan de wereld, die het best verberben. In dit deel van de gieren is het een toeristische attractie en dus een inkomstenbron. ‘Gierenrestaurant’ heet de activiteit.”

De aanpak met ecotourisme én de lokale bevolking als natuurbeschermers is echter nog pril en kwetsbaar. Politiek heeft natuurbescherming onmensteel veel tijdsteken in landbouw en kunnen ze het bos in. Want bescherming op papier is in Cambodja niet hetzelfde als gehoorzame mensen in de werkelijkheid.

“We hebben ook een nieuwe milieuminister die

En van de rivierbewakers maakt zich klaar om uit te varen. De dolfijn beschermen is onszelf beschermen.’ © DIETER DECLEREN

water, schone lucht, afvoer tegen virussen en ziektes, planten waaruit talloze medicijnen werden gemaakt en bescherming tegen opwarming en extreem weer. De grote uitdaging is een evenwicht vinden met de groeiende economie en bevolking.”

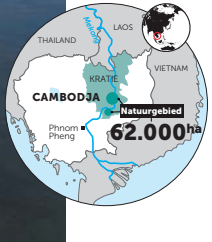
En zo mogelijk nog grotere bedreiging is de klimaatverandering. Net zoals in de drie andere Mekong-landen steken extreem weer, droogte, hitte en overstromingen hier steeds vaker de kop op. “Zo heet was het vroeger niet”, zegt rijfboer Rhy Saran terwijl we hem en enkele dorpsgenoten belden in het zweet ontmoeten onder een af-dakje langs een landweg. “Met dit weer word je ziek, is landbouw moeilijker en er is steeds minder water”. Daarom organiseren ook zij patrouilles in ‘hun’ bos om houtkap tegen te houden. Saran: “Alle boten worden moeten blijven staan.”

Maar Cambodja heeft de op twee na hoogste ombosingsgraad ter wereld en Saran en co. hebben gedachte tegenstanders: buitenlandse megacorporaties die rond de beschermde natuur concessies krijgen.

Woodsenwielden zijn geen aanrader in dit weer, maar het maakt hen wel kwaad. Saran: “Jij komer hier al het hooxehout weghalen om hun zakken te vullen, wij moeten met de landgenoten leven. Het leven is moeilijk zonder de boom.”

Bomen koolen af en houden ons levend en gezond. Mocht ik dat kunnen, ik zou er duizenden en duizenden planten. Maar de toekomst is hier een groot vraagteken.”

De machtige Mekong. Say Ratanak (WWF Cambodja): ‘Ik organiseer patrouilles in dit natuurgebied. Als kind waren wij opgegijagd wild. Nu reddten we wilde dieren uit de klauwen van stroepen.’ © DIETER DECLEREN

Natuurgebied 62.000 ha

‘De overheid kende deze natuurschatten niet. Tijdens en net na de oorlog was natuurbehoud geen prioriteit’
SENG TEAK
DIRECTEUR WWF CAMBODJA